

היכל החתם סופר

מליון שוביני בגשימת חוררת
של מרגא ורגא החתם סופר זי"ע א

גליון ע"ג • ראש השנה • א' תשרי תשפ"ז

בפתח ההיכל

יום זכרון תרועה

רבינו בכמה מקומות (ראה תורת משה בראשית עמ' ע וע"מ) מאריך לבאר שגדולה היתה נסינו של יצחק מנסינו של אברהם בשעת העקידה, זאת **כי אברהם היה בעצמו נביא ושמע מפי הקב"ה, אבל יצחק מסר נפשו והאמין לאביו, יען כי ה' מוחזק כבר לנביא ה', ולכן שמע אף לעבור על ד"ת להשחט לפני ה'.** ונמצא כמו שאברהם אבינו ע"ה חיזק אמונת תורה שבכתב, כן חיזק יצחק אבינו אמונת תורה שבע"פ לבלתי להרהר על דברי נביאים וחכמים". ונמצא מעתה דזכרון העקידה הוא להזכיר זכות זו של אמונה בדברי חז"ל ומוסרי התורה. וכן כתב רבינו בתשובותיו (א"ח סי' ח).

ומעתה כתב רבינו, בראש השנה שחל להיות בשבת, ואין אנו תוקעים משום גזירת חכמים, הרי אנו כבר פועלים בזה גופא את הזכרון לטובה שהיה אמור להיות ע"י השור, בדבר שאנו מבטלים תקיעת השופר שנצטוונו בה מה"ת להזכירנו לטובה, ואנו עושים כן מחמת אמונתנו בחז"ל הק' ובדבריהם, זה גופא היא היא זכרון מעשה העקידה: **"ולכן גם במה שאנו מבטלים מ"ע של שופר כשחל ראש השנה בשבת, בשביל גזירת חכמים, ואנו מקבלין את תקנתם, ראוי לנו שיעלה זכרונו לטובה כמו בשופר עצמו".**

ובדבר רוממות ראש השנה שחל להיות בשבת, כתב רבינו בדרשותיו (סד ע"א), דיש בה התעוררות מידת הרחמים ביתר שאת, דהנה ג' ימים הם ע"ב שעות, והוא מנין חס"ד, ובמנות הלוי (אסתר ד, טו) אל' דאסתר צייתה לצום ג' ימים ולילות, ע"ב שעות, כדי לעורר את מדת החסד.

ומעתה: **"הנה קדושת יום ר"ה הוא שני ימים יומא אריכתא, ונקרא יומים, יום שהוא כיומים, ואין בו שיעור ע"ב, על כן צריך שופר למתק הדיון. אך כשחל בשבת נצרך לזה עוד קדושת שבת, והוא כמו ג' ימים שהם ע"ב, לא צריך שופר כי הוא בעצמו חיים של חס"ד. והיינו חיינו מיומים, כשהוא רק יומים צריכים תפלה, יחינו וימתק הדינים, אך ביום השלישי המצורף הוא שבת, ע"ז יקימונו ונחיה לפני ממש, היינו חיים של חסד שנאמר עליו למענך אלוקים חיים".**

כה יתן ה' וכה יוסיף, ונזכה כולנו יחד להכתב לחיים בירושלים, מתוך בריות גופא והנורא מעליא ורוב רחמים וחסדים.

א גיט אגבן/סל יא
פאן/רכה

פנינים מתורת רבינו

ערוכים בשפה מרובה לשולחן השבת

פנינים לראש השנה

חיבור שני ימי ר"ה הוא כדי להאריך זמן התשובה, והזוכה לתשובה כל השנה יהיה לו לטובה

יש לפרש כי הפסוק "אורך ימים אשביעיה ואראהו בישועתי" (תהלים צ"א ט"ז) עולה על יום ראש השנה, שבחסדי ה' חובר ב' ימים להיות יומא אריכתא להאריך זמן התשובה ביום הדין, על דרך 'ארך אפים' (שמות ל"ד ו), ואם זכה אדם לתשובה שלימה ומהפך דין לרחמים ביום ר"ה הרי כל השנה בטובה, על דרך 'שבענו בבקר חסדיך' (שם צ' י"ד), שהוא ר"ה שהוא בוקרו של שנה, שעל ידי זה 'ונרננה ונשמחה בכל ימינו'. ועל כן אמר אורך ימים אשביעיה, אשביעיהו חסד ביומא אריכתא, ועל ידי זה ממילא אראהו בישועתי במשך כל השנה.

(דרשות ח"ג דף ע"א ד"ה אורך)

כתבינו בספר החיים – לגדל בנים ותלמידים לתורה

וכתבינו בספר החיים למענך אלוקים חיים. פירוש מתחילה מתפללים "זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים", ולא יחפץ במות רשע כי אם מאריך אף, כדי שבגתים ישוב בתשובה, נמצא אלו החיים שמאריך, הם למעננו ולטובתנו כדי שנוכל לתקן את אשר עוינו. ושוב מבקשים מה שהוא יותר חשוב מזה, שנזכה להיות צדיקים כל כך עד שתכתבינו בספר החיים לא לטובתנו, כי אם למענך אלוקים חיים, כביכול להוסיף כח בפמילא של מעלה, ולהעמיד תלמידים הרבה ולגדל בנים לתורה, כדכתיב (דברים כ"ח י"א) והותירך ה' לטובה בפרי בטןך.

השי"ת אף שהוא מלך יכול למחול על כבודו

אבינו מלכנו חטאנו לפניך, אבינו מלכנו אין לנו מלך אלא אתה. שמעתי בשם הגאון בעל חתם סופר זצ"ל לפרש הסמיכות זה לזה. דאמרין בגמ' (קדושין לב) תלמיד חכם שמחול על כבודו, כבודו מחול, מפני שהתורה שלו והוא יגע בה, הוא גם בעלים למחול על כבודו. אבל מלך שמחול על כבודו אין כבודו מחול, מפני שהכבוד אינו שלו, אלא בני מדינתו נותנים לו הכבוד. אולם זה נאמר רק במלך בשר ודם כמוכן, אבל במלך מלכי המלכים הקב"ה הוא ראשון והוא אחרון, והוא מלך הכבוד והכבוד שלו הוא. ממילא יכול למחול אע"פ שחטאנו נגדו, והיינו שאנו אומרים אבינו מלכנו חטאנו לפניך, ומחול לנו, ואי משום דמלך שמחול על כבודו אין כבודו מחול, אבל הרי אין לנו מלך אלא אתה, והמלוכה שלך היא, ותוכל למחול שפיר.

(זכרון למשה עמוד קכ"ו מהגר"נ הכהן שווארץ זצ"ל אבד"ק מאד, בשם רבינו החת"ס)

טעם אכילת תפוח בדבש

נוהגין לאכול תפוח מתוק בדבש, ואומרים יהי רצון שתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה (רמ"א א"ח סי' תקפג ס"א), וטעמו, כי יש טוב, ערב, ומועיל, והחכם וצדיק בוחר הטוב באשר הוא טוב כידוע אע"פ שאינו ערב לחכו, אמנם יותר מזה הוא מי שעובד ה' אחר שנתקע אהבת ה' בלבו ובשכלו, ואז יעבדנו במתיקות כי מתוק האור לעינים (קהלת י"א ז), ויהיה לו גם טוב וגם ערב. וה'מועיל' בא ממילא כי סוף הכבוד לבוא (נדרים סב), ונאמן הוא בעל מלאכתך וגו' (אבות ב, מ"ד). לכן מתפללין שיהיה טובה ומתוקה, שנזכה לבינה והשכל ונעשה טוב האמיתי אבל גם במתיקות.

ולכן דב"ש שר"ת שלו ד"יעה ב"נה ש'כל מרמז על המתיקות, והתפוח על מעשים טובים, כמו שאמרנו חז"ל (שבת פח) מה תפוח פרי קודם לעליו אף ישראל הקדימו נעשה לנשמע, הרי תפוח מרמז על המעשים, ומרמז נמי שנעשה מוקדם לנשמע שהוא שמיעת השכל והבנה. כי מעשיו יהיו מרובין וקודמים מחכמתו, ועל כן התפוח עיקר דבש טפל כמו שכתב מג"א (שם סק"א) שעל כן אין מברכין על הדבש, ה"נ מעשיו יהיו עיקר וחכמתו טפל. וגם יהיו מוקדם בזמן כי לא ימתין לעשות עד שיבין כל המצות, דאם כן יכלה רוב ימיו בלי תורה ח"ו, אלא יהיו מעשיו מוקדמים גם בזמן.

(דרשות דף ד' ע"ב. וע"ש בסיומו: ט"ב מת"ק גימטריא תקס"ג כמנין שאנו מונין בשנה הזאת א"ה)

המכניע לבו בתחילת השנה ושם אל' ה' יזכה לשפע שנה טובה

בפסוק מראשית השנה ועד אחרית שנה (דברים י"א י"ב), יש לדקדק בשינוי הלשון דנקיט בתחילת ענינו מלת השנה עם ה' הידיעה, וסיים עד אחרית שנה בלא ה' הידיעה. ויבאר כי כן דרשו חז"ל (ר"ה טז) מרשית השנה חסר א' מלמד שכל שנה שרשה בתחילתה יש להם אחרית טוב בסופה, כלומר, אם יתעוררו בתחילת השנה ויכניעו לבם לשוב אל ה' וישברו לבם הערל, ויהיו כעניים ורשים בתחילת השנה, אז יחוס עליהם ה' וישפיע עליהם שפע שנה טובה.

וכן היא כוונת התקיעות שופר הוא להכניע לבבות ולעורר הנפשות לשוב, ואם כן אם מריעים בתחילה ויתעוררו הלבבות להיות נכנע כעניים ודלים, אז יהיה להם אחרית ותקוה טובה וזוכים לשפע העליונה.

(ת"מ השלם עמוד קצ"א)

שלא ייבש המעיין

ספרים חדשים מתורת רבינו החתם סופר

שו"ת חתם סופר

עם ביאור והוספות רבות - חלק אורח חיים (ב חלקים)

במהדורה חדשה ומפוארת, עם ביאור רב המבאר כל חמיו בדברי מן ז"ל, בתוספת נמצית הדינים העולים מכל תשובה, והוספות רבות אחרות.

יצא לאור בעימוד משוטב עין, קנקן חדש מלא ישן.

יצא לאור על ידי הרב דניאל בנימין ראטה

הפצה על ידי הוצאת שבת פנקס 0527629003

מחברי ספרים חדשים בתורת רבינו החתם סופר זכאים לפרסם את ספריהם במדור זה, לפרטים ניתן לפנות לאימייל: chasamsofer3@gmail.com

חייגו:

0733.454.678

1111111111

ארה"ב:

1-605.615.70.10

טעמו ודאו כי טוב

מאות שיעורים חדשים, שיחות, וסיפורי קודש מתורת מרגא החתם סופר זי"ע א

לשה"ק אדיש אנגלית צרפתית

כמו"כ תוכלו בקו זה להירשם לקבלת הגיליון, ואפשרות מענה על מדור 'לחידוד'

קו היכל
החתם סופר

ואתפלפל כדת

עדברי נאוי הדורות העלפלים בתורת בינו

שבתון זכרון תרועה מקרא קדש טעם הגזירה שלא יתקעו ברה"ש חל להיות בשבת

למה גזרו משום שמא יעבירו ולא אסרו משום שמא יתקעו כלי שיר • לב"ש דלית להו 'מתוך שהותרה הוצאה לצורך', א"כ נגזור 'שמא יעבירו גם ביו"ט' • דברי רבינו בדעת הסמ"ג - גזירת שמא יעבירו ד"א ברשות הרבים נתקנה על ידי משה רבינו

דברי מהר"ם פדווא שלא אסרו בשבת משום שמא יתקעו כלי שיר דאילו כן היה צריך לאסור גם ביו"ט

במתני' פ"ג דראש השנה (פס) 'יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה', ואמר' בגמ' הטעם, 'כדברה דאמר רבה הכל חייבין בתקיעת שופר ואין הכל בקיין בתקיעת שופר גזירה שמא יטלנו בידו וילך אצל הבקי ללמוד ויעבירו ארבע אמות ברשות הרבים והיינו טעמא דלולב והיינו טעמא דמגילה'.

ובמג"א (תקפ"ח סק"ד) ועוד אחרונים העתיקו קושיית מהר"ם פדווא, דהא גם התקיעה בעצמה שבות היא, שמא יתקעו כלי שיר, וא"כ למה אסרו דאסור לתקוע בשבת גזירה שמא יעבירו, נימא דאסור משום שמא יתקעו כלי שיר. ותריר' מהר"ם פדווא, דהא גזירה לא גזרו בתקיעת שופר, דא"כ לא יתקעו לעולם, דגם ביו"ט שייך שמא יתקעו, ונמצא שיעקרו מ"ע מן התורה, אבל גזירה שמא יעבירו לא שייך אלא בשבת, דהא ביו"ט שרי גם להעבירו ד"א, דמתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך ולכן אין לגזור בזה רק בשבת.

והקשה המג"א על דבריו, דהא כתבו הרמב"ן והר"ן (מגילה ב: מדפ"ד) דאילו היו ידעין בקביעת דירחא לא היינו חוששים לחשש שמא יעבירו ד"א לבטל מצוה דאו', ורק משום דלא ידעין בקביעת דירחא ושמא אינו יו"ט כלל, ונמצא תוקע בכדי, לכן אסרו לתקוע ולטול לולב בשבת. ומעתה איך כתב מהר"ם פדווא דאילו היה טעם הגזירה משום שמא יתקעו כלי שיר היה לנו לגזור גם ביו"ט, הרי ביו"ט ודאי לא היינו גוזרים, דליכא חשש קביעת דירחא, שהרי ממנ"פ אי יו"ט הוא שפיר תוקע, ואי אינו יו"ט הרי חול הוא, וכל החשש הוא רק בשבת והדרא קושיא לדוכתה, דגם אילו היו חוששים לכן לא היתה נעקרת מצות שופר.

לב"ש דלא סבירא להו מתוך - א"כ נגזור גם ביו"ט שמא יעבירו?

ורבינו בדרשותיו (ח"ג דף לב ע"א) כתב ליישב תמיהה זו של המג"א, דגם ביו"ט היה לחז"ל לאסור אי הו' חשש שיתקעו כלי שיר, ואף דאיכא ממנ"פ כנ"ל, אכתי יש לחשוש שמא באמת יו"ט הוא, אך היות ואנו מסופקים בתרועה אי שברים או תרועה, נמצא דכל אחת מסופקת היא. ומעתה כמו שכתב הר"ן, דבשבת אנו חוששים לצד שבאמת אינו יו"ט ומחמת כן גוזרים שמא יעבירו, הכא נמי כאן יש לחשוש בכל תרועה שיתקע דשמא זה אינו תרועה ושייך לגזור בו שמא יתקעו (וכ"כ בדג"מ על דברי מג"א).

אלא דיל"ע דבשבת כשיש ספק שמא אינו ר"ה, הרי יש צד שכלל לא יקיים המצוה, ולכן הסכימו חז"ל לגזור שמא יעבירו, אך כאן בספק תרועה, הלא לבסוף כשיתקע את כל התרועות ודאי יקיים את המצוה, וא"כ לא היה לחז"ל לגזור בזה.

אמנם גם לאחר ישובו של רבינו בזה, אכתי תמוה מה שהקשה עוד רבינו (בחי' יומא סו:) על עיקר דברי מהר"ם פדווא, על מאי נדקט דאילו היה גזירה זו קיימת גם ביו"ט, לא היה חז"ל גוזרים בזה אף בשבת דא"א לחלוק ביניהם, ותמוה רבינו דמה בכך שישנו לגזירה זו ביו"ט, הרי שפיר י"ל דביו"ט דלהדיא התירו תורה לא רצו חז"ל לאסור, אבל כשחל בשבת, גזרו משום איסור שבת.

ויש להוכיח כן, שהרי מה שבי"ט ליכא גזירת שמא יעבירו, היינו משום דס"ל לבי"ה מוציאין את הלולב ביו"ט משום דמתוך שהותרה הוצאה כו'. ויש לתמוה דהא ב"ש לית להו מתוך, ולדידהו שייך גזירת שמא יעבירו ביו"ט כמו בשבת ממש, וא"כ לדברי מהר"ם פדווא אין גזרו חז"ל בשבת ולא ביו"ט [ומכאן או כדברי רבינו כאן, או כדל"ה המג"א בשם הר"ן דהחשש הוא משום דאין בקיין בקביעת דירחא, ולכן ביו"ט ליכא חשש]. ועי' קובץ אוצרות הסופר (ח"ה עמ' יא) שהובא כת"י תלמיד רבינו זי"ע שנגע בראיה זו בשם רבינו.

בשמא יעבירו הוי טעה בדבר מצוה ועשה מצוה, משא"כ בשמא יתקעו כלי שיר

ובשו"ת (או"ח סי' רח) כתב רבינו ליישב באופ"א, ורהיט דבריו, דמה שכתבו הראשונים דאילו הו' ידעין בקביעת דירחא לא היו חז"ל גוזרים שמא יעבירו בשבת, היינו משום דאז גם אילו היה נמצא ומעביר ברה"ר לא היה בו איסור, הדיו ליה

טעה בדבר מצוה ועשה מצוה. וכדתנן להדיא בסוכה (מא:): דאם הוציא הלולב מרה"ר בשבת של סוכות פטור משום טעה בדבר מצוה ועשה מצוה, ולכן אי"צ לגזור בו. אלא דכיון דלא ידעין בקביעת דירחא, א"כ אפשר דאינו יו"ט ויהיה זה 'לא עשה מצוה', לכן גזרו. ומטעם זה גם לא גזרו לב"ש ביו"ט אף דשייך בו איסור הוצאה, דאם יו"ט הוא גם אם ישכח ויוציא לאו מידי היא, דהא טעה בד"מ ועשה מצוה הוא, ואי חול הוא הרי מותר להוציא.

אמנם זהו בנוגע לאיסור שמא יעבירו, אבל אי החשש היה משום שמא יתקעו כלי שיר, היינו תיקון כלים אחרים, כגון תיקון נימא בכינור, וא"כ שפיר גזרו חז"ל, דהא אי ישכח בגזירה זו ויתקן כלל שיהי' אינו כלל מענין עשיית מצוה. ומעתה בזה גם ביו"ט יש לאסור דהא עה"צ דהוא יו"ט ויבא לתקן כלי שיר הוי איסור.

אמנם לכא' תי' זה מתיישב רק עפ"י נוסח הרמב"ם (פ"ב ה"ו), דהחשש שמא יעבירו הוא: "שמא יטלנו בידו ויוליכנה למי שיתקע לו, ויעבירה ד"א ברה"ר", דבזה שפיר הוי טעה בדבר מצוה, אבל אי החשש הוא שילך אצל בקי' ללמוד כדגרסי' בגמ' דידן, יש לדון אם מקרי זה טעה בדבר מצוה [ועי' עוד דברי רבינו סוכה מב. ותוס' חדשים שם דדנו על גזירת שמא יעבירו מצד טעה בדבר מצוה].

דברי הסמ"ג דגזירת שמא יעבירו ד"א ברה"ר היא גזירה קדומה מימות משה רבינו

ושם באותו דיבור מתריר רבינו באופן נוסף, והוא על יסוד דברי הסמ"ג (עשין רכז), דגזירת שמא יעבירו ד"א ברה"ר היא גזירה קדומה, וכבר נגזרה בימי משה על ידי משה רבינו ע"ה. והיינו ממא דאמר' בפסחים (צ:): דדעת רב דשוחטין וזורקין הפסח על טבול יום ואין שוחטין וזורקין על טמא מת אף ביום השביעי כל עוד טבול טבול. וליף לה רב מהא דכתיב בפרשת פסח שני (במדבר טו, ט): 'והיו אנשים אשר היו טמאים לנפש ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא', ומדכתי' 'ביום ההוא' משמע דהיו ביום ז' לטומאתם ודוקא ביום ההוא לא יכלו הא למחר יכלו, ועכ"ל דחאם משה לפסח שני והרי דאין שוחטין על טמא מת.

והקשו התוס' שם, דאם כן למה דחה אותם משה לפסח שני, היה לו להורות להם לטבול בו ביום ושוב יוכלו לשחוט ולזרוק עליהם אף שהם טבולי יום. ות' דבאמת אולי עשו כן, אלא דאמר להם משה דאם לא יטבולו ידחו לפסח שני.

אבל הסמ"ג שם תי' על קושיא זו, דהיה בשנה ההיא שבת ערב פסח [שהרי א' ניסן היה ביום ראשון דעשר עשרות נטלה אותה היום], ובשבת הרי אין זורקין מי חטאת, ולכן לא יכלו לטוהר עצמם. ואף דהטעם שאין זורקין בשבת פרישו לעיל מינה בפסחים (טט:): משום גזירה שמא יעבירו ד"א ברה"ר, עכ"ל מפורש דלא התיר להם משה להזות בשבת. ועל כרחין דגזירה זו מימות משה היא. ואף דהיא רמוזה בתורה מדרבנן הוי. וכ"כ רבינו במקומות רבים בדעת הסמ"ג.

ומעתה, יישב רבינו אף תמיהת המהר"ם פדווא דכיון דגזירת שמא יעבירו קדומה היא מימות משה ואילך, לכן נקטו גזירה זו ולא גזירה משום שמא יתקעו כלי שיר דמאוחר מינה.

והנה ככל החזיון הזה כתבו אחרונים רבים בדעת הסמ"ג דס"ל דגזירת שמא יעבירו נגזרה מימות משה, וכן כתב הפנ"י בריש פ"ד דראש השנה (כט): "אשכחן כה"ג טובא שיש כמה שבותין שאסורין מדאורייתא כמ"ש הסמ"ג לענין הזאה לטמאי נפש שהיו בימי משה אף על גב שאינו אלא שבות והרהר גדולים הסכימו עמו, ומיית' ראיא מהאמרין בפרק במה מדליקין משה גזר כמה גזירות ותיקן כמה תקנות, וא"כ ה"ג לענין הך שבות דתקיעה י"ל ג"כ כן וכן מבואר בכמה מפרשים קדמונים." וכ"כ במשנת חכמים למהר"ם חאגיז (אות תקלה-תקלט) דגזירת שמא יעבירו בשופר קדומה מימות משה רבינו. אמנם עי' שם בהמשך דברי רבינו שדחה וצידד דאם גזירת שמא יעבירו נתקנה בימות משה, הרי גם גזירת שמא יתקעו כלי שיר אפשר דנתקן אז ע"ש.

מדור נושא פרסים: הגרלות מיוחדות בין המשיבים

להודות

חידושים עיוניים עיתונותיים ז"ע

בתוספות ר"ה (טז) הקשו איך תוקעים תקיעות דמנומנד ומדוישב והוא עבר על כל תוסף, וכתבו דאין לומר דלאחר שכבר יצא יד"ח תו לא הוי זמן המצוה וליכא כל תוסף, זה אינו דהא אמרי' (שם כת:): גבי ברכת כהנים דאם הוסיף ברכה נוספת יש בו איסור כל תוסף, משום דאי מתרמי להכנה ציבור אחר מברך אותם ולכן עדיין זמן מצוה הוא בשבילו, וה"נ אם מתרמי ליה להתקוע ציבור אחרנא תוקע להם וא"כ אכתי יזמיני הוא. ולכא' תמוה דמה שיתקע לציבור אחר שנית לאחר שכבר יצא הוא בעצמו הוא רק מטעם ערבות שעושה מצותו של הזולת, ואינו דומה לברכת כהנים דמקרי הוא עצמו שנית את המצוה?

שו"ת חת"ס או"ח סי' קסז: שו"ת חת"ס או"ח סי' כב

בין המשיבים בחודש תשרי, תתקיים הגרלה

פרס שני:

2 זוכים כ"א בסך
400 ש"ח

פרס ראשון:

1,000 ש"ח

תשובות ניתן להחזיר באופנים הבאים:

- בנדריים פלוס בקטגוריית "היכל החתם סופר"
- בטלפון 0733.454.678 שלוחה 4 (לאחר בחירת השפה)
- במייל CH3131325@gmail.com

יש לציין, שם, כתובת, טלפון, ומקום לימודים.

יש לשלוח כל תשובה בהודעה נפרדת.

בקרוב קדושים

שבחי עין ז"ע בפי צדיקי וצארי הדורות

המהרש"ם מברז'אן זצ"ל (ג)

רואה בחלום ליל מכתב מהחת"ס אליו שיהיה לו אריכות ימים ושנים

לזכרון, באדר שנת תרס"ו חלם לי שראיתי את אבי זלה"ה, וידעתי שהוא מעולם העליון, ושאלתי שם נשמע שם חדשות, והשיב כי אסור לגלות משם שום דבר, אבל באתי להודיעך כי עתה קראו אותך בשמים בשם חמדת הזמן או חמדת העתים וכו'. וקודם פסח הג'ל נחליתי מאוד, ובלייל ער"פ חלם לי שהובא לפני ספר מהגאון החת"ס, ושם נדפס מכתב אלי בזה"ל "ידע רומ"ם שהודיעו לי מן השמים שיהי' לרומ"ם עוד אריכות ימים ושנים." כת' הנדפס בקונטרס בן יכבד בריש תכלת מרדכי

בקיות אף במעשה-ביכע"ל על החתם סופר

וסיפר [הגאון רבי הענין פאדווא זצ"ל גאב"ד לונדון] שיהודי מארץ הגר שאת שמו הזכיר ולא קלעתיני שאל את הגאון מברעז'אן האם מותר לאכול הסרדינן הבאים מפורטוגל [היה בזה ידיו של ביטול עכ"ל]. הגאון זצ"ל הקפיד קצת אצלי שואלים שאלה כזו? האם הייתי בשפאניאן או פורטוגאל? האם יודע משהו על זה? ואחרי רגע התיישב - אמר להשואל חכה נא רגע. הוא עבר למדך הספרים שלו ופשפש ומצא קונטרס שרצה בו. - והי' זה דבריו של הג"ר הענין (שליט"א) [צ"ל] - א מעשה ביכעל, והראה להשואל ששם מסופר שהח"ס זי"ע נהנה מאכילת סארדינען הפורטוגזים, ואמר לו לך יהודי הונגריא אין לך מה לשאול הלא רבן של כל ישראל הח"ס אכלם...

סופרי המלך, זכור לאברהם עמי' יב

מאטערסדארף (ב)

הגאון רבי גרשון חיות-בוכשטיין [תקכ"ח-תקכ"ט]

היה גאון מפורסם בדורו. לפני כן היה רב בהוצנפלוץ ודיין ב"ועד ארבע ארצות". נשאר בקהילה רק זמן קצר. מכאן עבר לכהן כרב מדינת מעהרין בניקולשבורג, ושם נפטר בשושן פורים תקמ"ט.

הגאון רבי ירמיה רזנבוים זצ"ל [תק"מ-תקנ"ו]

הרב ירמיה רזנבוים (מאטערסדארף) הגיע מפולין. היה מכונה בשם "דער גרויסער ר' ירמיה" (על שם שמשכמו ומעלה גבוה היה מכל העם). לפני בואו למאטערסדארף בשנת תק"מ כיהן כאב"ד אסאד (לפי גרסה אחרת נתמנה לאב"ד מאטערסדארף כבר בשנת תק"ל). החזיק ישיבה חשובה בעיר. בזמן כהונתו נפתח בית הספר היהודי בקהילה. את קהילת מאטערסדארף עזב בשנת תקנ"ו. בין תלמידיו במאטערסדארף היה הר"ק רבי שמחה בונים מפשיסחא זצ"ל. לאחר מכן נתמנה לאב"ד סאנטוב. נפטר ביום ד' אב תקס"ה בעיר דעברצין, ונטמן בעיר שאמשון הסמוכה. חיבר את הפירוש "מודעא רבא" על ספר "מודעא ואונס" של רבי חיים שבת (מהר"ש). פירוש זה נדפס לצד הפירוש "מודעא זוטא" מבנו רבי יואב (לבו תקנ"ח). תשובותיו של רבי ירמיה נדפסו בספר "אמרי נועם" של בנו.

הגאון החסיד רבי ישכר בער בלאך זצ"ל [תקנ"ז-תקנ"ח]

רבה האחרון של מאטערסדארף בטרם נקרא שם רבינו לכהן פאר, היה הגאון החסיד רבי ישכר בער בלאך זצ"ל "הנקרא בפי כל מו"ה בער חסיד", היה בנו של הגאון החסיד המפורסם מו"ה שמשון חסיד ז"ל מאלטונא-האמבורג בעל "נזירות שמשון" ו"תוספות חדשים" על המשניות. למד באלטונא אצל הגאון רבינו יהונתן אייבשיץ זצ"ל ובהאמבורג אצל הנודב"י. התנהג בחסידות ועסק בקבלה. עמד בקשרי שו"ת עם רבו ה"נודע ביהודה" ועם בעל ה"חתם סופר". שימש רב בקהילות אייבניץ, גויטיין שבמערות (תקכ"ח), טוביטשוי (תקל"ח). סעמניץ שבסלובקיה (תק"מ ואילך) שם אף סידר קידושי רבינו בזיו"ר שהיה בסעמניץ בעת שבתו שם. בוסקוביץ (תקנ"ג). לעת זקנותו בשנת תקנ"ו נקרא לכהן ברבנות מאטערסדארף, ובה נפטר ביום ט"ז שבט תקנ"ח. מחבר ספר "בית ישכר" - דרשות (פראג תקמ"ה).

רבינו החתם סופר זי"ע בהספידו עליו קורא בבשחו ואומר: "הרב החסיד הגדול בן חסיד ה' מוהר"ר בער בלאך אב"ד דק"ק מאטערסדארף, אשר לרוב חסידותו נאמר עליו אחרי מות ימות, אחר שכבר המית עצמו מכל תאות העולם הזה חזר ומת בקדושה וטהרה, וראויים היו כל ישראל להתכפר בו".

בצוואתו מזהיר הגאון ז"ל לבני קהלתו שבשבת ויו"ט לא יכבו את הנרות בבית הכנסת על ידי נכרי, ומבטיח שכאשר יקיימו צוואתו וחי' תבא על העיר שריפה, ישתחו מיד על קברו וינצלו ותפלתם לא תשוב ריקם. קרה פעם, ובני הקהילה עברו על צוואת רבם הגאון החסיד ז"ל, ואכן פרצה דליקה בעיר, ולתמונה הרב של אנשי הקהילה חפשו הם אחר קברו ולא מצאוהו, ויהי הדבר לפלא.

במאטערסדארף העיר והאם בישראל, שמשו שם ברבנות מאז ומעולם אנשי שם גדולי הדור, והם הם אלו שביססו את רוח התורה והקדושה שם עד שהיתה עיר גדולה לאלוקים. בפרק זה נסקור בקצרה את רשימת הרבנים שנועד לנו על רבנותם במאטערסדארף בטרם עלה רבינו על כס הרבנות.

רבי מאטערסדארף שנים ת"י-ת"צ

רבה הראשון שמוזכר בפנקס הקהילה משנת ת"י, היה הגאון רבי משה מאטערסדארפער זצ"ל, נלב"ע בג' תשרי שנת ת"כ. אחריו כיהן הגאון רבי אלעזר זצ"ל שהיה זקינו של הגאון המפורסם רבי אלעזר קליר בעל "אור חדש". והיה לכא' הרב האחרון של הקהילה הישנה לפני הגירוש בשנת ת"א.

משנת תנ"ג מילא את תפקיד הרב בפועל רבי שמשון ורטהיימר, שמונה אז לרב מדינת אונגאריי". בשנת תע"ג נתקבל הגאון רבי צבי הירש ליסקער זצ"ל לרב ומורה במאטערסדארף. בשנים תפ"א-תפ"ז כיהן ברבנות הגאון רבי מרדכי גימפל מניקלשבורג.

בנוסף, הגאון המפורסם רבי מאיר א"ש זצ"ל בעהמ"ח "פנים מאירות" נתקבל לאבד"ק אייזנשטאט בשנת תע"ז, ובתמיכתו השתתפו אז אנשי ה"שבע קהילות" - ביניהם קהילת מט"ר. בקהילות אלו היה מבקר כפעם בפעם לפקח, לדון ולפשר ביניהם. כך נמשכה הנהגה זו כשהוא מכהן כ"רב הכולל" על שבע הקהילות עד לפטירתו בשנת תק"ד.

הגאון רבי אריה ליב פראנקפורטר-שאטין זצ"ל [ת"צ-תצ"ז]

בשנת ת"צ החלה תקופת רבנותו של הגאון רבי ארי' ליב פראנקפורטר זצ"ל. הוא היה חתנו של הגאון מהרש"ך אב"ד פראנקפורט בעל המחבר ספר "כוס ישועות". ואף כינו שם משפחתו 'שאטין' כשם חמיו. בזמנו החלה תקופת הזוהר של תולדות הרבנות במאטערסדארף.

בשנת ת"צ נתמנה רבי אריה ליב לרבה של מאטארסדארף. עמד בקשרי שו"ת עם מהר"ם א"ש מאייזנשטאט, שהעריכו מאוד. כתב חידושי תורה, פסקים ותשובות בכל מקצועות התורה. ספרו עליו שעבר על הש"ס ארבעים ושתים פעמים, בעמידה. הוציא לאור מהדורה חדשה של תלמוד בבלי (מאטטרסדארף ופרנקפורט דמיין ת"פ-תפ"ב) בה הוסיף הגהות ומראי מקומות. כמו כן כתב פירוש ל"ג מידות של רבי ישמעאל. נפטר י"ט טבת תצ"ז, ונקבר במאטערסדארף.

הגאון רבי נתן נטע פראנקפורטער זצ"ל [תצ"ז-תקכ"ח]

את מקומו מילא בנו הגאון רבי נתן נטע זצ"ל, התייתם בגיל צעיר ומילא את מקום אביו ברבנות בהיותו בן י"ג שנים בלבד. היה מקובל ידוע בזמנו. בזמן כהונתו עבר רדיפות מצד כאלו שחשדו בו בשבתאות, נפטר בשנת תקכ"ח ונקבר בבית החיים במאטערסדארף, אך על מצבתו לא הוזכרה רבנותו מחמת המחלוקות.

לשון קדשו

יוצאי אור ע"ה פרישת השבוע
בלשון קדשו ש"ר רבינו זי"ע

ובכן תן כבוד

למה מתפללין "וכל בני בשר יקרא בשמך" האם כן לא נהיה מובדלים מהם • ביאור כפל הענין "הוא אלוקינו" "אמת מלכינו" • לקבל מלכותו מאהבה ולא מיראה

ובכן תן פחדך וכן תן כבוד. כבר הקשיתי לשאול (ראה דרשות דף ש"ב טור ב' ד"ה עלינו) אם אנו אומרים עלינו לשבח על שהבדילנו מן העמים, איך מתפללים אחר כך וכל בני בשר יקרא בשמך אם כן אין אנו ראוים. וי"ל ליישב הוא אלוקינו אמת מלכנו הוא כפל ענין, ועוד מה לשון אמת מלכנו, די באומרו הוא מלכנו אפס זולתו. אבל תואר מלך הוא על ב' אופנים, א' רק לשון מושאל ואינו מלך באמת, והוא מכח תקפו וגבורתו, על כן נכנעים לפניו ומקבלים עולו על צוואתו, והוא דיין ואלוקים באמת, אך לא מלך באמת, אלא על דרך שאלה. אך יש שמקבלים מלכותו מחמת שהוא ראוי אפילו בלא יראת עונש וציפי שכן, וזהו מלך באמת. וזהו החילוק בין מלכות נמרוד וחביריו ובין מלכותו של אברהם אבינו ע"ה שהמליכוהו עליהם וקראוהו נשיא אלוקים אתה בתוכינו (בראשית כ"ד).

ונהג השי"ת אנו מכירים משני צדדים, הוא אלוקינו ואין עוד מטעם שהוא דיין שופט וכל יכול, וגם אמת מלכינו באמת ולא על דרך השאלה, כי לאהבתו אותו ית"ש אנו מקבלים מלכותו לא לעול כי אם לשבע רצון, ובתחלה אנו מקבלים עול מלכות שמים באמרנו שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד, ואחר שקבלנו עול חוזרים ואומרים ואהבת את ה' אלוקיך, לא לעול כי אם לאהבה ורצון. ועל כן אנו מסיימים על כן נקח לראות מהרה וגו' לתקן עולם במלכות שדי, היינו מלכות של כח וגבורה, לא שיזכו הם להכיר אהבת ה' כאברהם אבינו ע"ה וזרעו, והיינו מה בינינו לאומות העולם. וזהו ובכן תן פחדך על כל מה שבראת, לא מלכות של אהבה, ובכן תן כבוד לעמך, כי הם אוהבי ה' באמת.

(דרשות דף שס"ז ע"א ד"ה ובכן)

ענינה דיומא

שיבני אור ע"ה רבינו זי"ע

הבעל קורא המיוחד

אצל רבינו החתם סופר זי"ע א' היה בעל קורא מיוחד בימים הנוראים, כמו שכתב הגר"י ווייס ראב"ד ועורביו זצ"ל, בספרו אבני בית היוצר (ס' כ"ה), והובא גם באלף כתב ח"ב עמו קצ"ז) בזה"ל: "הצדיק וחסיד התמים מו"ה יוסף לעצאטע זצ"ל, תלמי מובהק למרנא הגאון מהרם ברבי זצ"ל, הוא היה מצדיקים בנעלם, והוא היה קורא בתורה בימים נוראים וד' פרשיות לפני מרנא בעל החתם סופר זצ"ל בלי קבלת פתרה, וקריאתו היתה בדקדוק גדול לקרות נקודתו וכהילכתו, ומסדר קריאתו היה משמעות לכתובים על דרשות חז"ל, והיה נזהר מאוד בטעמי הפסוקים לקרות כהלכה, והיו הנקדנין כוספים אותו על כך לשמוע ממנו קריאתו בספר התורה, גם מירר יוסף לבכות בכיה רבה ביום צום הקדוש והנורא יום הכיפורים, בעת קרא פרשת אחרי מות נתמלא דמיון כל היריעה מהספר תורה מריבוי דמעותיו ששפך על אבודתו דצדיקא כמובא במגן אברהם (פתיחה לס' תרכ"א) משימה דזוה"ק והא"י ז"ל, ולא התוודע לאיש שהוא

ימים
נוראים

עניני ראש השנה שחל בשבת

ביטול מצות עשה בשביל גזירת חכמים מפני כך ראוי שיעלה זכרוננו לטובה

בעקדת יצחק היה גדול כוחו של יצחק מכוחו של אברהם, כי אברהם היה בעצמו הנביא ושמוע כן מפי הגבורה, אבל יצחק מסר נפשו והאמין לאביו אף לעבור על ד"ת ולהיחזק לפני ה', וזכות זו אנו מזכירים בשופר של איל. וזהו גם ב"ה שחל בשבת, כאשר אנו מבטלים מצות עשה בשביל גזירת חכמים, הוא כמסירות נפש זו, ובעבור כך לבד ראוי שיעלה לנו זכרוננו לטובה כמו השופר עצמו (ת"מ ח"ט א"ח ס' ר"ח ד"ה פרשת וירא דף ע' ד"ה ויעקד. וע"ע בשרת חת"ס א"ח ס' ר"ח ד"ה והנה).

זכות השבת מגין כמו שופר

זכות השבת עצמו מגין עלינו כמו שופר, וזהו "זכרון תרועה" אף שאין תרועה באמת רק זכרוננו "עלה, כבר מגין עלינו" (דרשות דף שס"א ע"א ד"ה ונתבאר). ובאמת השבת עצמו משבית וממתיק הדינים לגמרי ומהפכם לרחמים, ולכן אין צריכים לתקוע (דף ש"ט ע"א ד"ה כתיב). כי בשבת אין מוציא הק"ב כביכול דבר רע מפני כאשר דן את העולם, ואף כאשר ירצה לגזור דין לרשע ר"ל למיתה, לא יאמר פלוני ימות, אלא "פלוני יהיה עד יום פלוני", והוא הפרש רב, כי מדיבור טוב יוצא טוב, ומדיבור רע יוצא רע (דרשות דף שס"א ע"ב ד"ה ר"פ).

עונג שבת ושמחת הנפש מביא מחילת עונות כמו שופר

גם בראש השנה שחל בשבת שאין תוקעים בו בשופר, מחילת יום הכיפורים תעמוד במקומה, כמו בחול שתוקעים בו בשופר, וזאת בזכות עונג שבת ושמחת הנפש אשר בו (ת"מ דברים ע"ב ד"ה וכל זה. וע"ש כי יש לעורר שאותם האנשים שכל השנה אין מאזינים לדרשות חז"ל ויעברו על גזירות ושבייתות, ועתה יקיימו דברי חז"ל שלא לתקוע נגד מ"ע של שופר, ואין יגן עליהם מצוה דרבנן אשר קל בעיניהם לעבור עליה, ע"ש).

שבת שקול נגד שופר

ג' מצות מבבלים ומגרשים השטן, והם שופר, מילה, ותפילין, והשבת שקולה כנגד שלשתן, ולכן שב"ת ראשי תיבות ש'ופר ב'רית ת'פילין. ולכן בראש השנה שחל בשבת אין צריך לתקוע בשופר (דרשות דף ע"ב ד"ה תנה).

קדושת היום בראש השנה גם בלא תקיעות

ראש השנה שחל בשבת, אין קדושתו פחותה מחמת שאין תוקעים בשופר, כי השופר טפל הוא אגב היום, ואע"פ שביטלו חז"ל התרועה קדושת היום לא בטלה (דרשות דף ע"א ד"ה ר"פ).

לגנוח ולהרים כשופר קול תפילתו, ובכיה בשבת

אפילו בשבת שאינו זמן שופר, מ"מ יקיים "קרא בגרון אל תחשוך כשופר הרם קולך" (ישעיה נח, א'), כי גם בשבת הוא זמן קריאה בגרון, ויקרא כשופר, דהיינו גנוח וייליל (דרשות דף ב' ע"ב ד"ה קרא). אמנם בשבת אין לבכות, וזכות זו שרוצים לבכות ונמקדים מפני קדושת השבת, זהו גופא הסניגור ליום הדין (דרשות דף שמה"ע ע"א ד"ה בעזרא).

ראש השנה שחל בשבת, בזמן המנחה הוא זמן מסוגל לתפילת אבות על בנים

בשבת במנחה מתעורר רצון העליון (זה"ק ח"ב פ"ח ע"ב), ולכן אז הוא זמן נכון לתפילה על בנים, כי בקשת בנים צריך התעוררות רצון העליון, דבני חיים ומזוני במזל עליון תליא (דרשות דף ש"ט ע"ב ד"ה ואמנם, וע"ש דלכן התפילה חנה על הבנים בראש השנה בשעת מנחה, כי אפשר שהיה זה בראש השנה שחל בשבת, וידעה כי אז הוא העת רצון).

תענית בראש השנה שחל בשבת

אף שיש סוברים כי מצוה להתענות בראש השנה (ראה טור ב"י סי' תקצ"ז). אכן דעת רוב ראשונים ואחרונים שאין להתענות בו, ש"ת חת"ס א"ח ס' קס"ח ד"ה והנה, מ"מ אם חל בשבת, אין להתענות בו, וזולת אם צריך בכך לקרוע גזירה רעה (דרשות דף ש"ט טור ב').

מכתב ההגנה של יורש העצר

שחיתות חמורות, עד שהוא סולק מכל תפקיד ממשלתי. בעיניים כלות הוא נאלץ לראות כיצד אלו שהיו עד לאחרונה עבדים פשוטים בארמון, ירשו את כסאו, ואילו הוא הפך לעבד המשועבד תחתם.

תאוות הנקמה של השרים החדשים, העבדים לשעבר, החלה לבעור, ובהזדמנות הקרובה כאשר המלך הכריז שוב על וועדת ביקורת. הוסיפו להעליל עלילות על בן המלך, במטרה להשפילו עד לעפר.

לצערו הרב, הפעם לא היה יכול בן המלך להיכנס ולהתייעץ עם אביו, שכן מאז חשיפת פרשיית השחיתות, שמר המלך על ריחוק ממנו.

בצערו הרב, נעמד בן המלך סמוך לחלון חדרו של אביו, וזעק פנימה בקול מר: אמת אבא שאתה לא רואה בי עוד בן, אני בסך הכל עבד פשוט, אבל איך תוכל להתעלם מהצרות והתלאות, הרדיפות וההשפלות, שאני סופג מדי יום. אלו שהיו בעבר עבדים תחת, הם הפכו לי לאדונים...

כשמוע המלך את קול הבכי של בנו, נכמרו רחמיו, הוא ניגש אל החלון ואמר לו: "שמע בני! כתוב לי אגרת, בו תביע חרטה על המעשים הפסולים שעשית, תתחייב לחזור למטבת; תציין כל מה שעבר עליך בשנים האחרונות, ואני מציד שאשלך לסגור את התיקים נגדך, עקב הבעת חרטה מציד הנידון".

"זאת ועוד" יעץ לו המלך "הזדרז למסור לי מכתב זה בטרם יבואו יריביך עם תיקי התביעה, כי כאשר יבואו ויראו שהמלך כבר חרץ את דינך לטובה, הם יחששו לצאת נגד החלטת המלך".

משל זה, אמר רבינו החתם סופר ז"ע, כהוראה על סדר עבודתנו בראש השנה:

כאשר הוציא הקב"ה אותנו ממצרים, בחר בנו מכל עם ורוממו מכל לשונות, והעמידנו מעל כל השרים והמדינות. אמנם המקטרגים חפצים לדבר סרה עלינו, אולם הקב"ה באהבתו אלינו דוחה דבריהם ומלמד עלינו זכות.

אולם ביום ראש השנה, יום הכסה, הקב"ה כביכול מתרחק ומתכסה ממקום המשפט, ויש חשש שהשופטים יקבלו את קטרוגם של שרי מעלה על ישראל.

על זאת נתן לנו אבינו אב הרחמן עצה לתקוע בשופר, שהוא מכתב אל השופטים. בתקיעה פשוטה, שהוא קול אחד, אנו מזכירים את שבח מלך העולם, שהוא אחד בתכלית האחדות. כן אנו מעוררים בתקיעות את זכות האבות, עקירת יצחק וקבלת התורה. אנו גם רומזים בתקיעות על 'תשובה תפילה וצדקה המעבידין רוע הגזירה'. תקיעה פשוטה - נגד תשובה, כי פשוטה לקבל שבים, תרועה - כנגד תפילה בקול יללה. תקיעה אחרונה פשוטה - נגד צדקה, כי פשוטה לתת צדקה.

ואכן, עד שנחרב בית המקדש, זכינו בזכות תקיעת שופר שקיבלו השופטים של מעלה את קולנו, ויצאנו זכאים בדין.

ברם, משחרב בית המקדש, שחה לעפר נפשנו, ובמקום שהיהו תחילה מושלים על כל האומות, נעשינו עבדים לעבדנו. אולם אנו זועקים אל ה' בראש השנה, ראה והביטה בשפל מצבנו שעבדים מושלים בנו בגזירות קשות ואכזריות. אם כעבדים - אם הפכנו להיות עבדים לאומות, ענינו לך תליות עד שתחננו, כי אנו קובלים על האומות שהם אדונים קשים שלנו, והכבידו עולם עלינו.

הנה כי כן, נתן לנו הקב"ה עצה שגם עתה בגלות נתקע בשופר, ובתקיעה זו נוון לקבל על עצמינו קבלה אמיתית מנומקת הלב, לשפר מעשינו ולתקן אשר קלקלנו, ובקבלה זו יקבל הקב"ה אותנו ברחמים וברצון, ויקרע ריע גזר דיננו, ואחר כך כאשר יבוא המסטינים לקטרג, יסיתונו טענותיהם, כאשר יראו שהקב"ה כבר פקד אותנו בדבר ישועה ורחמים.

(מעובד על פי דרשות חת"ס, ח"ג, מאמרים לראש השנה, דף כא, א)

דוד הקו הטלפוני: 0733.454.678 ארזה: 1-605.615.70.10
במעדות נדרים פלוס "היכל החתם סופר"
דוד האימייל: k6056157010@gmail.com

לציון קדשו של מרן
החתם סופר ז"ע בפרשבורג
הקויעלן ינוחו על מקום מנוחת קדשו מידי שבוע

אפשרות לשליחת
חז"ל

יחל על ידי:
היכל החתם סופר
המפעל העולמי להפצת והנחלת מורשת החתם סופר
הצטרפות לקבלת הגיליון באימייל:
chasamsofer3@gmail.com

